

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali 1-son. 2-qism. Oktyabr-2025

O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA SINONIMLARNING SOLISHTIRMA TAHLILI

Mo'minova Muslimaxon Ma'sudjon qizi

muminovamuslimakhon1@gmail.com

FarDU Chet tillari fakulteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola o'zbek va ingliz tillaridagi sinonimlarning umumiy va farqli jihatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Solishtirma tahlil orqali har ikki tildagi sinonimlarning semantik va uslubiy o'xshashliklari ko'rsatib berilgan. Tadqiqot natijalari sinonimlarning nutq boyligini oshirishdagi muhim rolini ochib beradi.

Kalit so'zlar: leksik, sinonim, uslubiy, fonetik, konnotativ, talaffuz, til boyligi.

Annotation: This article is devoted to the study of common and different aspects of synonyms in Uzbek and English. Through comparative analysis, semantic and stylistic similarities of synonyms in both languages are shown. The results of the study reveal the important role of synonyms in increasing the richness of speech.

Keywords: lexical, synonym, stylistic, phonetic, connotative, pronunciation, language richness.

Har bir til o'ziga xos leksik boylikka ega bo'lib, ushbu boylikning muhim tarkibiy qismlaridan biri sinonimlardir. Sinonimlar — bu ma'nosi bir-biriga yaqin yoki o'xshash bo'lgan, biroq talaffuzi, uslubiy rang-barangligi, grammatik shakllanishi va qo'llanish doirasi bilan farqlanuvchi so'zlardir. Tilshunoslikda sinonimika (sinonimlarni o'rganuvchi bo'lim) tilning leksik jihatdan boyishini, uslubiy imkoniyatlarining kengayishini va ma'no nozikliklarini ifodalash imkoniyatlarini chuqur o'rganadi.

Sinonimlar nutqning xilma-xilligini ta'minlab, fikrni nozik, aniq va mazmunchan ifodalashda muhim rol o'ynaydi. Masalan, o'zbek tilidagi “go'zal”, “chiroyli”, “nazokatli”, “ajoyib” kabi so'zlar ma'nodosh bo'lsa-da, ularning ishlatilish konteksti va uslubiy ranglari turlicha. Shu bilan birga, ingliz tilida ham “beautiful”, “pretty”, “gorgeous”, “lovely” kabi sinonimlar mavjud bo'lib, har biri o'ziga xos emotsional ohang va konnotatsiyaga ega.

O'zbek va ingliz tillaridagi sinonimlar tizimini solishtirish tilshunoslikda muhim

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 2-qism. Oktyabr-2025

ilmiy yo'nalishlardan biridir. Chunki bu ikki til turli tillar oilasiga mansub: o'zbek tili — agglutinatív tuzilishga ega bo'lgan turkiy tillar guruhiga kiradi, ingliz tili esa — flektiv tuzilmali german tillari oilasiga mansubdir. Ushbu tipologik tafovutlar sinonimlarning shakllanishi, qo'llanilishi va o'zaro munosabatlarida o'z aksini topadi.

Masalan, ingliz tilida sinonimlar ko'pincha lotin, fransuz yoki anglo-sakson ildizlarga ega bo'lib, rasmiylik darajasi ham shunga qarab o'zgaradi. “Ask” (so'ramoq) anglo-sakson ildizli bo'lsa, “inquire” lotincha kelib chiqishga ega bo'lib, rasmiyroq uslubda qo'llaniladi. O'zbek tilida esa, arabcha, forsha va eski turkiy manbalardan kirib kelgan sinonimlar tilning leksik qatlamini boyitib, turli uslubiy vazifalarni bajaradi. Masalan, “so'ramoq” (tub o'zbekcha), “talab qilmoq” (arabcha), “istamoq” (turkiy) kabi so'zlar ma'nodosh bo'lsa-da, kontekstdan kelib chiqib turlicha ishlatiladi.

Sinonim — bu bir-biriga ma'nosi yaqin yoki o'xshash, lekin talaffuz, uslubiy rang, ishlatilish doirasi va grammatika jihatidan farq qiluvchi so'zlardir.

O'zbek tilida: “katta” va “ulug'”, “tez” va “shiddatli” so'zlari.

Ingliz tilida: “big” va “large”, “quick” va “rapid” so'zlari.

Sinonimlar tilning boyligini oshiradi, matnning badiiy va stilistik rangini boyitadi, shuningdek, so'zlashuvni aniqlashtirishga yordam beradi.

1. Ma'no jihatidan to'liq sinonimlar:

O'zbek: “kichik” – “mayda”.

Ingliz: “small” – “tiny”.

Izoh: Har ikki til so'zlari ma'nosi jihatdan deyarli bir xil, lekin kontekstga qarab ishlatiladi.

2. Uslubiy sinonimlar:

O'zbek: “jilmaymoq” – “iljaymoq”.

Ingliz: “child” – “kid”.

4. Konnotativ sinonimlar (emotsional rangga ega)

O'zbek: “qorong'i” – “zulmat”.

Ingliz: “dark” – “gloomy”.

O'zbek tilida: Badiiy adabiyotda sinonimlar asarga ritm, ohang va badiiy boylik beradi. Masalan, Abdulla Qodiriyning she'riy va nasriy asarlarida: “tez”, “shiddatli” so'zlari turli kontekstlarda sinonim sifatida ishlatiladi.

Ingliz tilida: Uilliam Shekspir asarlarida sinonimlardan keng foydalanilgan, masalan: “happy”, “joyful”, “elated” — bu so'zlar emotsional rang va stilistik o'ziga

O‘RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 2-qism. Oktyabr-2025

xoslikni beradi.

Shuningdek, har ikki tilda sinonimlarning kundalik nutqda ishlatilishi nutqni boyitadi, lekin adabiy tilda ular, asosan, stilistik boylik yaratish maqsadida qo‘llanadi.

Shuningdek, sinonimlarning stilistik yuklamasi ham ikki tilda turlicha namoyon bo‘ladi. Ingliz tilida ba’zi sinonimlar rasmiy yoki norasmiy nutqga mos bo‘lsa, o‘zbek tilida ham xalqona, adabiy yoki rasmiy ohangda ishlatiladigan sinonimlar mavjud. Masalan, o‘zbek tilidagi “qattiq” va “shiddatli” so‘zlari sinonim bo‘lishi mumkin, biroq “shiddatli” ko‘proq adabiy-uslubiy tusga ega.

Xulosa qilib aytganda, sinonimlar tilning boyligi va ifoda imkoniyatlarini oshiruvchi eng muhim vositalardan biridir. O‘zbek va ingliz tillaridagi sinonimlarni solishtirish orqali ikki tilning o‘ziga xosliklarini, badiiy va kundalik nutqdagi rolini aniqlash mumkin.

O‘zbek tilida sinonimlar ko‘proq ma’nodagi nozik farqlar va uslubiy rang bilan ajralib turadi. Ingliz tilida esa stilistik va konnotativ rang, talaffuz farqi muhim rol o‘ynaydi. Shuning uchun, ikki tilning sinonim tizimlarini o‘rganish tilshunoslik, tarjima, adabiyotshunoslik va til o‘rganishda katta ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov A. O‘zbek tilining leksikologiyasi. – Toshkent: Fan, 2015.
2. Oxford English Dictionary. Synonyms and usage. – Oxford, 2018.
3. Jo‘rayev M. O‘zbek tili adabiyoti va nutq boyligi. – Toshkent, 2020.
4. Internet manbalar: www.ziyounet.uz, www.britannica.com.